

Hoestende kalveren blijven bron van zorg

INTRO: Longproblemen zijn in de stal bij het iets oudere jongvee de meest voorkomende aandoening. Preventie en succesvol bestrijden vergen aandacht voor stal én dier.

AUTEUR: Maria Morselt

TEKST:

De winter 2003-'04 is een winter waarin virussen goed gedijen. De griepepidemie onder de mensen heeft dat duidelijk laten zien. Maar ook in de stallen wordt deze winter flink wat afgehoest. De kans op griep en longontsteking bij jongvee tijdens de stalperiode kun je van tevoren niet inschatten. Daarom moeten de omstandigheden elk najaar weer optimaal gemaakt worden om bij ongunstig weer het risico van longontsteking zo klein mogelijk te houden.

Het begint met hoesten

Als de besmetting doorzet krijgen de dieren koorts, komen niet meer naar het voerhek en worden kortademig. Deze dieren hebben griep en zijn besmet met virussen die zich in de longen het best thuis voelen. De belangrijkste virussen zijn het RS-virus (pinkengriepvirus) en het para-influenza 3-virus. Daarnaast spelen andere virussen een rol. De zieke dieren hoesten grote hoeveelheden virussen uit. Getransporteerd op minuscule waterdruppeltjes gaan de virussen door de lucht van dier naar dier en van hok naar hok en zo gaat de griep door de stal.

De virussen maken in de longen de weg vrij voor de pasteurella-bacterie. Deze bacterie veroorzaakt een ernstige longontsteking. Grote stukken long worden vernield en de dieren kunnen bij te laat ingrijpen blijvende schade aan de longen hebben en er zelfs dood aan gaan.

Weer belangrijkste factor

Meerdere factoren zorgen er uiteindelijk voor dat de kalveren wel of geen longontsteking krijgen (zie onderstaand schema). De belangrijkste factor is wel het weer. Vochtig weer en temperatuurswisselingen zijn de grote boosdoeners. Daar is natuurlijk geen invloed op uit te oefenen, maar er blijven genoeg factoren over waar dat wel kan. Bijvoorbeeld de stalbezetting. Te veel kalveren in een te kleine ruimte geeft meer stress en een hogere besmettingsgraad, waardoor snellere verspreiding. Ook door transport kan stress ontstaan. Deze transportstress, door dierenartsen vaak shipping fever genoemd, kan snel leiden tot een longontsteking door pasteurella. Maar er zijn nog legio andere oorzaken waar dieren stress van krijgen, zoals onvoldoende vreetruimte, voerwisselingen, opstallen, klimaatsveranderingen, groepen kalveren bij elkaar doen en onthoornen.

Slechte ventilatie is ook een boosdoener. Die zorgt voor een vochtiger en warmere lucht. Door de warmte gaan dieren sneller ademen, om zo hun lichaamswarmte kwijt te raken. Snelle ademhaling geeft meer wrijving in de luchtwegen. Dit verhoogt de kans op longproblemen.

Vochtige vacht maakt vatbaarder

Laatste risicofactor is de dikke vacht bij opstallen. Daardoor hebben de dieren het vaak te warm. Bovendien worden ongeschoren kalveren nat van het condensvocht dat op de geïsoleerde vacht neerslaat. Dit maakt deze dieren vatbaarder voor tocht en kou. Door jongvee bij het opstallen te scheren kunnen ze makkelijker hun warmte kwijt en zijn ze minder vatbaar voor infecties. Bovendien raken ze in geval van koorts de warmte beter kwijt.

Enten kan goede aanvulling zijn

Zijn de omstandigheden voor jongvee in de stal niet optimaal, dan is enten een goede aanvulling om ernstige longontsteking bij jongvee te voorkomen. Echter: enten alleen is geen garantie voor een griepvrije stalperiode. Wel vermindert het sterk de kans op ernstige longproblemen. Ideaal is om te vaccineren op 6 en op 2 weken voor opstallen. De kalveren zijn dan bij opstallen, een riskante periode, maximaal beschermd. Kalveren die dan nog te jong zijn moeten later op stal gevaccineerd worden. Doordat de jongere

kalveren bijna altijd door de oudere kalveren besmet worden, is het belangrijk om per leeftijdsgroep te enten en niet te wachten totdat alle kalveren oud genoeg zijn om te kunnen vaccineren.

In Nederland is keus uit twee entstoffen:

1. Rispoval RS. Dit is een entstof tegen het pinkengriepvirus. Tweemaal enten met 3 weken tussentijd. Dieren die op leeftijd jonger dan 4 maanden geënt worden zijn minder goed beschermd en moeten op 4 maanden leeftijd een derde maal gevaccineerd worden.

Uitgangspunt bij de RS-enting is dat pasteurella alleen aan kan slaan als de longen al aangetast zijn door het pinkengriepvirus. In de meeste gevallen is dit ook zo. Er zijn echter bedrijven waar ondanks de RS-enting toch kalveren ziek worden doordat andere virussen, zoals para-influenza-3, de weg vrij maken voor pasteurella. Voor die bedrijven is er recentelijk een andere entstof, Bovipast, op de markt gekomen.

2. Bovipast. Dit is een gecombineerde entstof tegen het RS-virus, para-influenzavirus en de pasteurella-bacterie. De kalveren worden tweemaal geënt met 4 weken tussentijd. De dieren worden geënt vanaf 4 maanden leeftijd. Tegen pasteurella kunnen ze al vanaf 6 weken leeftijd geënt worden, ze zijn dan echter niet beschermd tegen de griepvirussen.

Kader bij artikel:

Voorkom problemen

Preventie is het beste. Maar bij longproblemen is snelheid het devies.

Preventieve maatregelen voorkomen grote problemen

- Vermijd stress en veroorzaak niet te veel stress op hetzelfde moment. Dus niet én opstallen én onthoornen én mengen van groepen op dezelfde dag.
- Besteed aandacht aan het stalklimaat. Een goede ventilatie, maar geen tocht. Wilt u de stal aanpassen, schakel dan een klimaatspecialist in. Dit voorkomt onnodige kosten en frustraties.
- Vermijd overbezetting. Voor kalveren tot 3 maanden geldt als vuistregel een oppervlakte van ten minste 3 vierkante meter per kalf. De stalinhoud is ook van belang. Bij een goede ventilatie moet u bij kalveren van 0 tot 6 maanden uitgaan van 10 tot 15 kuub per kalf.
- Houd de weerstand op peil: een optimale conditie, een goede mineraalvoorziening, op tijd ontwormen en bestrijden van huidparasieten.
- Werk altijd van jong naar oud en maak leeftijdsgroepen. Oudere kalveren besmetten de jongere kalveren. Werk hygiënisch, ga niet van zieke naar gezonde dieren zonder de handen te wassen en van overall te wisselen.
- Vaccineer indien nodig - in overleg met dierenarts.
- Houd een thermometer bij de hand. Temperatuur dieren die mogelijk ziek zijn om op tijd te kunnen behandelen.

Snel en gericht behandelen voorkomt ernstige en blijvende schade

- Ga geen dieren enten als ze ziek zijn. De vaccinatie kan de dieren nog zieker maken.
- Neem de temperatuur van kalveren die hoesten en kortademig zijn of niet naar het voerhek komen.
- Behandel slome kalveren met koorts zo snel mogelijk. Er zijn veel antibiotica op de markt die specifiek in de longen goed werken. Behandel minimaal 3 dagen; ernstig benauwde dieren moeten vaak wel 5 dagen behandeld worden. Bij longontsteking is het belangrijk een ontstekingsremmer bij te spuiten.
- Bespreek met de dierenarts welke standaardbehandeling u bij longontsteking bij kalveren toepast. Vraag eventueel naar goede langwerkende middelen. U hoeft dan minder vaak te spuiten.
- Zorg voor een goede registratie. Als er veel kalveren ziek worden, kunt u met een merkstift of -spray de kalveren merken die behandeld zijn. Elke dag een streep erbij, zodat u weet hoeveel dagen welk kalf behandeld is.
- Bedenk dat kalveren die nog op de melk staan, ook medicijnen door de melk kunnen krijgen. Bij jongvee dat alleen maar ruw- en krachtvoer krijgt kan dat niet.
- Scheer jongvee als dat nog niet is gebeurd. Tijdens de koortspiek kunnen ze dan beter de warmte kwijt, waardoor ze zich lekkerder voelen en minder snel ademen.

Bijschrift figuren:

Longontsteking wordt meestal veroorzaakt door een opeenstapeling van factoren. Om te beginnen het weer: vochtig weer en temperatuurswisselingen. Niet te beheersen natuurlijk, maar de andere hier genoemde factoren wel. Cruciaal hierbij is het voorkomen van stress. Die wordt veroorzaakt door transport, overbezetting, voerwisselingen etcetera. Niet te veel dieren in een ruime, frisse stal. Dat is een van de voorwaarden om longproblemen bij wat ouder jongvee te voorkomen.